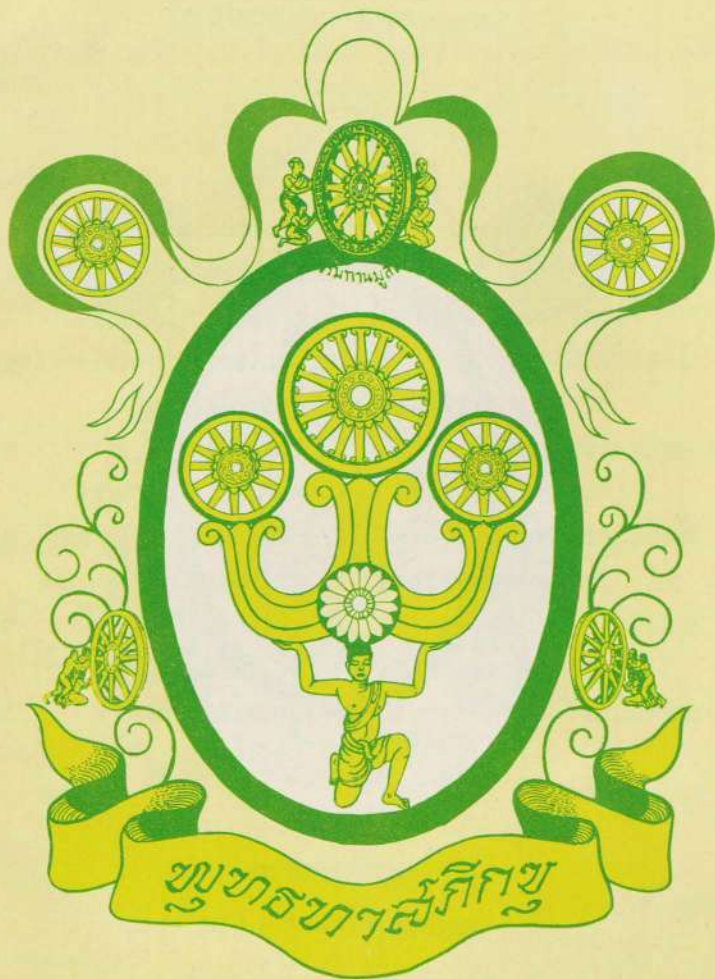

การหมดความเห็นแก่ตัว คือหมดทุกข์

ชุดหมอนล้อ อันดับ ๓๓

อุทิศนา

จักรธรรมะมาลัย	จะหมั่นทว้ทั้งชาษตรี
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพทธทรงประสงค์ ฯ
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปนั้โลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศขสถาพร ฯ
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้ลวลู้สเตรัจฉาน ฯ
จะทกข้ทนทงคีนวัน	พิฆาดกน้บมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ฯ
บรรษั้ทพระพทธองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพ้นภัย ฯ
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทว้ทั้งชาษตรี ฯ

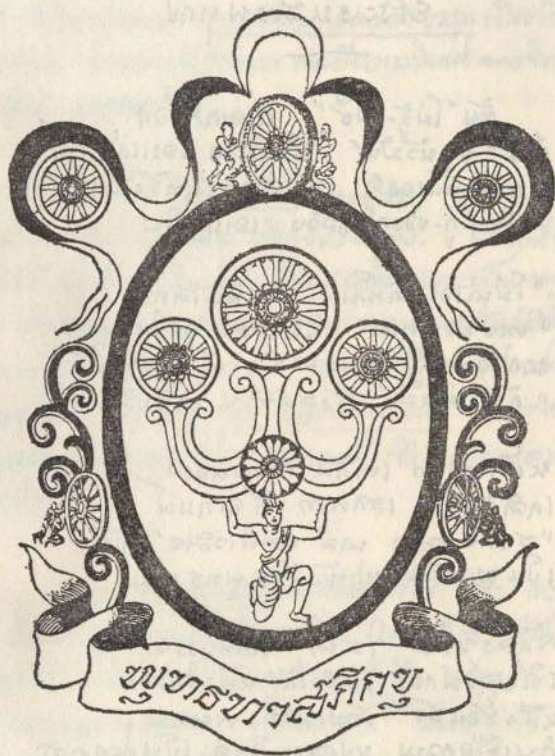
พ.ท.

๒๕๒๓

การหมดความเห็นแก่ตัว คือหมดทุกข์

[ชุดหมอนล้อ อันดับ ๓๓]

ศรัทธาปริจาค
ของ คุณวัฒน์ คุณเกษม
พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๒,๐๐๐ เล่ม
๒๗ กันยายน ๒๕๓๐

(สงวนลิขสิทธิ์)

ใบกวดเมตตา ตักขมกัณเฑาะพุดก

[๓๓ มื่อมิธ อัมมเขตร]

ยาระงับสรรพทุกข์

ต้น "ไม้รั-ไม้ธ" นี้เอาเปลือก
ต้น "ข้าวหัวมัน" นี้เอาเปลือก เอาแก่นแข็ง
"ดอกหนี่เอง" เอาแต่ดอก ทุบตีมันแรง
"ไม้มีก-ของก" แลฉอง เอาแต่ใบ

"ไม้ท้อเอา-ท้อมัน" เฟ้นเอาดอก
"ดอกก่อนทย" เลือกลงอก สุกให้ชุ่ม
หนัก อ่อนนี้ อ่อนละ ซึ่ง ต้มแก่นหว่า
"ต้มไม้เนื้อ" สี่รสทั้ง ๑ ไร่เมล็ด ๑ มี

หนักหกชั่ง เท่ากับ ขพินกลาง
เคล็ดกั้นไป เอาตาก กี่อากรพ
"สพเพ ชุมพ" นาล อณีเออสิส" อิม
เป็นชम्मชั้น หนักทั้ง ๑ ไร่พุดก

จัดลงหม้อ ใส่น้ำ พอดีหม้อ
เติบอไฟกล้า เนื้อได้ ๑ มื่อในสุม
หนึ่งช้อมชา สวมเวลา พุดก
กันเลือดควม หนักสรรพโรค เป็นใบกวด

พุดก ๑ ไร่

๑๑๑๑ : ๑ ไร่กวด

๑๑๑๑ ๑๑๑๑

(๑๑๑๑๑)

พระเจ้าพระธรรม ๑๐๐๑ ถึงชนมประวัติแห่งเจ้าอาตมา; กะต้อ
 ฐักสิทธิ์นั้น ๑๐๖ เป็นเพื่อนเกิด-แก่-เจ็บ-ตาย; ๑=๑๐๖
 กลัวภัย กลัวขมขื่น ขย-เขยอต่อ๑๐๖ชายฉกรรจ์ ความ-
 นพ; ๑=๑๐๖ สามารถยึดค้ำความรักรักเจ้าอาตมา หรือ
 กิเลส แล=ผูกพันความรักรักเจ้าอาตมา ไว้ถึงขนาดที่แยก
 หนีให้ตัว ๑๐๑ ได้; ๑=๑๐๖ มองเห็นชัด ถึงความจริง
 ที่ว่า พระผู้มีพระภาคเจ้าในหลักที่ของชนทุกประเภท ไม่มีรัก-
 ปรารถนา หรือรัก พระผู้มีพระภาคเจ้า แล=เป็นมนุษย์ปกติอันสูง
สุด ในสากลโลก; แล=๑=๑๐๖ เจ้าถึง ความหมายอัน
 แท้จริง ของสิ่งที่เรียกว่า "โดยไตรยางคธรรม" คือชาติ-
 -ศาสนา- มหาราช-พระอรหันต์ ก็ยังเป็นสัตว์สามัญ ชนิดที่สัตว์
 หนึ่งอยู่เป็นสัตว์อื่น เช่น ไม่มีวันให้สัตมกลาย.

ธรรมโดยแท้ ก็จะเป็นผลโลกทั้งโลกก็เห็นความ
 ด้พลสันติภาพ แล=เป็นวิถีมารตาศีลสมาธิแบบของมหา-
 ราชเจ้า สามารถเจริญ พินิจสมาธิสมาธิ ให้สุขยิ่งขึ้นไป.

ข้อความนี้ กล่าวถึงหมายสำหรับวิถีมารตาศรีชา-
 ๑๐๑๑ โดยตรง, แต่เห็นหากเฉลยผลได้ไปถึง ๑๐๑๑
 ได้ตามได้ทั่วแล้ว ของอภิวินิจฉัยความประสพดี ให้
 สู้ในสิ่งได้ประสพความสำเร็จ ในพระปกเกล้าของวิญญู
 ของคุณน เล็กๆ ลุกหลาง ให้สู้กันได้ดีตามที่ตั้งการ ๑๐๑
 ทุกๆคนเกิด สักเป็นมนุษย์ปกติ อันให้ผลของโดยแท้จริง.

๑๐๑๑๑

โหมกขนิลาธรรม โธม,
 ๑๓ พย. ๕๖

คู่มือที่จำเป็นในการศึกษาและปฏิบัติธรรม

— ๒ —

๑ สิงหาคม ๒๕๓๐

การหมดความเห็นแก่ตัว คือหมดทุกข์.

ท่านสาธุชน ผู้มีความสนใจในธรรมทั้งหลาย,

การบรรยายประจำวันเสาร์ ในชุดคู่มือจำเป็นที่จะต้องมี เป็นครั้งที่สองนี้ อาตมาจะได้กล่าวโดยหัวข้อว่า การหมดความเห็นแก่ตัวคือหมดทุกข์ ขอให้กำหนดหัวข้อไว้ให้ชัดเจน เพื่อสะดวกแก่การฟังการเข้าใจและใคร่ครวญต่อไปว่า การหมดความเห็นแก่ตัวคือหมดทุกข์.

การบรรยายนี้มุ่งหมายที่จะให้เป็นคู่มืออันแท้จริง ที่จำเป็นที่จะต้องมีย่างแน่นอน จะไม่สับสน มาตามลำดับ; แต่บางคน อาจจะคิดไปว่า มันไม่ใช่เรื่องสำคัญ อะไร

ในเรื่องความเห็นแก่ตัว เพราะใคร ๆ ก็พุกกันอยู่. บางคน
ก็ยังถือว่าจำเป็นจะต้องมีเสียอีก; ถ้าไม่มีความเห็นแก่
ตัว แล้วก็ทำอะไร ไม่ชวนชวยอะไร ไม่สร้างความ
เจริญอะไร, คิดไปเสียอย่างนี้.

เดี๋ยวนี้เราต้องการจะให้เข้าใจเรื่อง^{นี้} ให้ถึงที่สุด
และในฐานะเป็นเรื่องสำคัญในพระพุทธศาสนา, มันเป็น
ใจความใหญ่ และเป็นใจความสำคัญ, เป็นใจความลึกซึ้ง.
เรื่อง^{นี้}เป็นเรื่องใหญ่ เต็มพุทธศาสนา, ก็เป็นเรื่องลึกซึ้งที่
เห็นมันได้ยาก, เห็นกันแต่ผิวเผิน แล้วสำคัญที่ว่า มันจะ
เป็นทุกข์หรือไม่เป็นทุกข์ ก็เพราะสิ่ง^{นี้}เอง.

ความเห็นแก่ตัว ทำโลกให้วินาศ.

จะขอให้มองกันทั่วโลก ทั่วปั้งโลก ว่าทั้งโลก^{นี้}
มันกำลังมีปัญหาเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้อย่างไร. โลกกำลังจะ
วินาศ เพราะความเห็นแก่ตัวของคนในโลก; มองให้
ทั่วโลก, มองทั้งในภายในจิตใจของตัว มองทั้งภายนอกออก
ไปจากตัว ก็เรียกว่าทั่วโลก, แล้วก็มองดูทุกกาละ ทุกยุคทุก
สมัย ว่ามันเป็นอย่าง^{นี้}จริง, มองดูทุกเทศะ ก็ไม่ว่าที่ไหน

ไม่ว่าที่มุมโลกไหน ไม่ว่าในโลกนี้หรือในเทวโลก มารโลก พรหมโลก, ในโลกไหน ๆ ก็ตาม มีความเห็นแก่ตัวแล้วก็มี ความทุกข์ มันทุกข์ทุกสมัย จะเป็นยุคก่อนพระพุทธเจ้า เกิด หรือพระพุทธเจ้าเกิดอยู่, หรือพระพุทธเจ้าเกิดแล้ว หรือจะเป็นต่อไปในอนาคตที่ยาวสักเท่าไร สิ่งนี้แหละคือสิ่งที่ร้ายกาจที่สุด ที่ทำมนุษย์ให้เป็นทุกข์, หมดความเห็นแก่ตัวก็จะหมดทุกข์.

๘๔ ความทุกข์มีเพราะเห็นแก่ตัว.

ไม่ว่าเขาจะกำลังถือศาสนาอะไรอยู่, เรากล้าทำว่า ไม่ว่าเขากำลังถือศาสนาอะไรอยู่, ไปดูเถิด ความทุกข์ของเขา จะเกิดมาจากความเห็นแก่ตัว; ถ้าเขาดับความเห็นแก่ตัวเสียได้ ความทุกข์ก็จะหมดไป ไม่ว่าเขาจะถือศาสนาอะไรอยู่ เรากล้าทำอย่างนี้.

มันเป็นทุกข์เพราะความเห็นแก่ตัว ไม่ใช่เป็นเรื่องของกรรมเก่า ตามที่มักจะเชื่อกัน, ว่าเป็นเรื่องของกรรมเก่า. มันเป็นเรื่องของการควบคุมจิตไม่ได้ ปฏิบัติ

ไม่ถูกต้องตามกฎหมายที่บีบจยตา ความทุกข์ก็เกิดขึ้น, ไม่ใช่เป็นเรื่องของกรรมเก่า. ถ้าเป็นเรื่องของกรรมเก่า
 เดียวนี้เราไม่มีความเห็นแก่ตัว ดำรงจิตไว้ถูกต้องตามกฎหมาย
 ที่บีบจยตา ความทุกข์ก็เกิดไม่ได้.

และไม่ใช่เป็นเรื่องของพระเจ้าบันดาล; พระ-
 เจ้าจะบันดาลหรือไม่บันดาล ถ้ามันมีความเห็นแก่ตัวแล้ว
 มันต้องเป็นทุกข์, ถ้ามันมีความเห็นแก่ตัวแล้ว พระเจ้าจะ
 บันดาลให้ไม่เป็นทุกข์นั้นเป็นไปได้. ถ้าไม่เห็นแก่
 ตัวแล้ว มันก็ไม่เป็นทุกข์เอง, ไม่ได้เกี่ยวกับพระเจ้าหรือ
 พระเป็นเจ้าอะไรที่ไหน.

นี่ขอให้มองเห็นความสำคัญ คือมันเฉียบขาด และ
 มันเด็ดขาด มันแน่นอนตายตัวว่า มีความเห็นแก่ตัวที่ไหน
 ก็มีความทุกข์ที่นั่น, หมดความเห็นแก่ตัวที่ไหน มันก็หมด
 ความทุกข์.

เดี๋ยวนี้แม้จะเป็นนักปราชญ์ ก็ยังมีความเห็นแก่
 ตัวแล้วก็ยังเป็นทุกข์แบบนักปราชญ์, หรือ จะเป็นผู้สำเร็จ อย่าง

นั้นอย่างนั้นตามที่เขาสम्मุตินันว่าคนนั้นคนนั้นสำเร็จๆ, เป็นผู้สำเร็จ. ถ้ายังมีความเห็นแก่ตัว ผู้สำเร็จนั้นก็ยังมีความทุกข์, จะได้รับการสมมุติว่าเป็นนักปราชญ์ก็ เป็นผู้สำเร็จก็ ถ้ายังมีความเห็นแก่ตัวแล้วก็ยังมีความทุกข์. ขอให้คำนวณดูให้ดีๆ ว่า มันเป็นเรื่องสำคัญที่มากน้อย.

ทีนี้ก็มากันต่อไปว่าอาศัยหลักอะไร? อาศัยหลักอะไรที่พูดเช่นนั้น? ถ้าจะพูดกันอย่าง อาศัยหลักในพระคัมภีร์ก็อ้างได้ว่า มีคำกล่าวไว้ชัดเจน แน่แน่นอนว่า อสุมิมานสุส วินโย เอตฺ เว ปรมิ สุขํ นี้เป็นหลักที่สำคัญที่สุด, จึงขอร้องให้ช่วยกำหนดจดจำไว้ให้ดี ๆ ว่า อสุมิมานสุส วินโย เอตฺ เว ปรมิ สุขํ — ถ้านำออกเสียได้ซึ่งอัสมีมานะแล้ว นั่นเป็นความสุขอย่างยิ่ง, นี้คือหลัก.

มันเป็นการกล่าวที่ลึกซึ้งเข้าไป อาจจะไม่เข้าใจสำหรับคนบางคนที่ไม่รู้จัก ว่าอัสมีมานะนั้นคืออะไร. อัสมี แปลว่า เรามี เราอยู่ เราเป็น, มานะ แปลว่า ความสำคัญมันหมาย, อัสมีมานะ ก็แปลว่า ความสำคัญว่าเรามี เราเป็น.

ถ้าพูดอย่างตรงไปตรงมา ภาษาชาวบ้านธรรมดาก็คือ ความรู้สึกว่าตัวกู ว่าของกู นั้นแหละคือ อัสมีมานะ; ถ้ายังมีความรู้สึกอย่างนี้อยู่ มันก็ต้องเป็นทุกข์. มันช่วยไม่ได้. ถ้านำออกเสียได้ซึ่งความรู้สึกที่ว่า มีตัวกูมีของกู ความทุกข์ก็ไม่อาจจะเกิด คือดับทุกข์สิ้นเชิง.

สุขภาษาคนต่างจากสุขภาษาธรรม.

แต่เพื่อญ พระบาลีตอนนั้ใช้ภาษาคนธรรมดา คือใช้คำว่าความสุข อย่าเอาไปปนกับความสุขที่เป็นสุขเวทนา ที่ไ้รู้สึกทางเวทนา หรือเป็นสุขเวทนา; อย่างนั้นอันนั้นมันไม่เที่ยง, แล้วมันก็ไม่เรียกว่า ความสุขที่แท้จริง, เป็นสุขเวทนา แล้วก็ไม่เที่ยง แล้วก็เป็ทุกข์. ที่นี้คำว่า สุข—สุข ในลักษณะอย่างนี้คือดับทุกข์สิ้นเชิง, ไม่มีความทุกข์เหลืออยู่แม้แต่ประการใด ๆ. ขอให้เข้าใจคำว่าความสุขในที่นี้หมายความว่าอย่างนี้ คือเป็นสุขในภาษาธรรม.

สุขในภาษาคน นั้นก็รู้จักอยู่ มีเงินมีทอง ข้าวของทรัพย์สินสมบัติ บุตรภรรยาสามี อำนาจวาสนาอะไร แล้วก็พอ

ใจ, แล้วก็มีความสุขเวทนา, นั่นอย่าเพื่อเอามาเป็นความสุขใน
 กรณีอย่างนี้ เพราะว่าการเป็นอยู่อย่างนั้นยังเต็มไปด้วยตัวกุ
 เต็มไปด้วยของกุ : มีเงินมีทอง มีทรัพย์สินสมบัติข้าวของ
 อำนาจสนาบารมีอะไรก็ตาม มันก็ยังเต็มไปด้วยตัวกุ
 — ของกุ, มันไม่ใช่ อัสสัมมานัสสะ วินโย, มันยังมีอัสสัมมานะ
 อย่างเต็มที่ มันจึงไม่ใช่ความสุขในความหมายนี้.

นี่ขอให้รู้จักแยกคำว่าสุข สุข นี้ออกให้ดี ; ให้
 เป็นภาษาชาวบ้านคนธรรมดาสามัญทั่วไป, ความสุขของเขาก็
 คือได้เอร็ดอร่อย สนุกสนาน ตามพอใจ นั่นเรียกว่า
 ความสุขในภาษาคน ภาษาชาวโลก ภาษาปุถุชน, หรือ
 พูดให้ตรงหน่อยก็ว่า ภาษาคนโง่. ต่อเมื่อไม่มีความเสียด
 แหวงใดๆ ในจิตใจ, ไม่มีความหนักอกหนักใจ, ไม่มีความ
 วิตกกังวลอะไรนี้, จึงจะเป็นสิ่งที่ควรจะเรียกว่าความสุข
 แท้จริง, แล้วก็มีความสุขในภาษาธรรมะ คือภาษาของ
 บุคคลผู้รู้ธรรมะ ก็เรียกว่าความสุข.

คำว่า นำออกเสียได้ซึ่ง อัสสัมมานะ เป็นความสุข
 อย่างยิ่ง นั่น เป็นความสุขในภาษาธรรมะ คือเป็นสุขที่

ไม่ต้องมีเหยื่อ, ไม่ต้องมีอามิสเข้ามาช่วยเหลือ, แต่กลับจะ
เป็นสุขที่อยู่เหนือเหยื่อเหนืออามิส ปราศจากอามิสโดยประการ
ทั้งปวง.

สุขแท้จริง

คือ นำความทุกข์เป็นตัวกู - ของกูออกไปได้.

สุขมีอยู่สองอย่าง อย่างนี้, อย่างต่ำนั้นก็หมายถึง
สุขที่ต้องมีเหยื่อ มีอามิส มีเหยื่อมาเป็นเครื่องสนับสนุน
ส่งเสริม. ความสุขแท้จริง อย่างสูงนั้นไม่ต้องมีเหยื่อ
เหล่านี้ เรียกว่า สุขไม่มีอามิส. เรียกเป็น ภาษาบาลี ก็ว่า
สามีสสุข สุขมีเหยื่อ, นิรามิสสุข สุขไม่มีเหยื่อ; เมื่อพูดว่า
สุขโดยแท้จริง ก็ต้องหมายถึง สุขที่ไม่มีเหยื่อ, ขอให้เข้าใจ
กันไว้ให้ถูกต้องเสียแต่แรกๆ. การนำ อัสมีมานะออกไป
เสียได้นั้น ก็คือการนำความทุกข์ที่ตัวกู ว่าของกูออกไป
เสียได้ นั่นเอง.

ภาษาบาลี ก็มีเรียกอยู่ว่า อตตาค คือ ตัวกู, อตตนิยา
คือ ของกู. แต่ภาษาบาลีเขาไม่มีคำสูงคำต่ำเหมือนภาษาไทย,

ภาษาไทยมีสูงมีต่ำ พุดได้ตามพอใจว่า ตัวข้าพเจ้าของข้าพเจ้า
มันก็ไม่หยาบคายอะไร, ตัวตนหรือของตนก็ค้อยยังชั่วหน่อย,
แต่พอเป็น ตัวกู หรือ ของกู ก็เรียกกันว่า เป็นคำหยาบ ; มัน
ก็ต้องหยาบ เพราะมันออกมาจากกิเลส นี้, มันเป็นความ
รู้สึกที่ออกมาจากกิเลส มันก็มีความหมายหยาบกว่าความรู้สึก
ตามธรรมดา หรือความรู้สึกที่ออกมาจากปัญญา ความรู้แจ้ง
ตามที่เป็นจริง.

ตัวกู-ของกูเกิดได้จากบัจจัยทั้งภายใน-ภายนอก.

การเกิดตัวกู, การเกิดของกู เกิดจากภายนอก
ปรุงแต่งก็ได้ คือมีเหตุมีบัจจัยอะไรที่เป็นของภายนอก เป็น
สัตว์สังขารเป็นอะไรก็ได้ที่เป็นของภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้อง
ปรุงแต่งให้เกิดความรู้สึกอันนี้ก็ได้อีก, หรือเกิดปรุงแต่งขึ้นใน
ภายใน โดยไม่ต้องมีอะไรจากภายนอกเข้าไปเกี่ยวข้อง มันก็
เกิดได้ เหมือนกัน เพราะว่าเราได้สะสมความเคยชินแห่ง
กิเลสไว้มากมาย ที่เรียกว่า อนุสัย อนุสัย และอาสวะ, อนุสัย
หรือ อาสวะ มันมีอยู่ในภายในมันก็ออกมาได้ เมื่อมีเหตุบัจจัย

ในภายใน. ถ้าเหตุปัจจัยมาจากภายนอกมันก็ปรุงแต่งขึ้นมาใหม่ เป็นเรื่องใหม่ เป็นเรื่องข้างนอก.

ฉะนั้น การเกิดแห่งตัวกู หรือ ของกู นี้ มีได้ทั้งจากเหตุปัจจัยในภายใน, และเหตุปัจจัยภายนอก. ขอให้รู้จักไว้ให้ดี ๆ มันกว้างขวางอย่างนี้ มันจึงควบคุมยาก, มันจึงยากแก่การควบคุมเป็นธรรมดา. นี่แหละ หลักที่เราจะอาศัยพระบาลี ที่มีอยู่ อย่างนี้; แต่ว่าหลักที่เรา จะอาศัยเหตุผลเฉพาะหน้า ที่เราจะคิดนึกรู้สึกได้ มันก็มีอยู่ อย่างนี้. ขอให้ลอง มีตัวกูมีของกู ความรู้สึกที่เป็นตัวกู—ของกู มันก็ว่างไม่ได้, ว่างไม่ได้, มันแบกของหนัก, แบกตัวกูแบกของกู มันก็ต้องเป็นทุกข์.

ฉะนั้น ขอให้อาศัยสังเกต ให้มองเห็นชัดตามที่มันจะรู้สึกได้จากภายใน, อย่าต้องเอาตามตัวหนังสือหรือตามพระบาลีอย่างเดียว หรือฝ่ายเดียว. จงพยายามทำความเข้าใจตามพระบาลี นั่นเอง, แต่ทำให้รู้จักตัวจริง ซึ่งมันมีอยู่ในภายใน ซึ่งจะได้วินิจฉัย จะได้พิจารณา จะได้แยกแยะใคร่ครวญ เป็นลำดับๆ ไป.

พิจารณาความเห็นแก่ตัวในแง่ต่าง ๆ.

หัวข้อที่จะศึกษา ก็มีอยู่เป็นข้อ ๆ ข้อ ๆ
เป็นลำดับ.

โดยพยัญชนะ อรรถ และไวยากรณ์.

ข้อแรก นี้ก็อยากจะให้พิจารณากัน โดยพยัญชนะ
คือ คำพูดหรือตัวหนังสือ ก็แล้วแต่ สำหรับจะใช้เรียกมัน
เรียกว่าพยัญชนะ ในภาษาไทยก็มีคำเรียกว่า ความเห็น
แก่ตัว, ความเห็นแก่ตัว. ภาษาอื่น ๆ เขาก็มีคำตามภาษา
ของเขา, ภาษาไทยเราเรียกว่า ความเห็นแก่ตัว, ภาษา
บาลีก็เรียกว่า *อัสมีมานะ* ความถือว่าเรามีอยู่, เรามีอยู่.
เอาในภาษาไทยเป็นหลักเข้าใจได้ง่ายว่าความเห็นแก่ตัว ซึ่งมี
ชนิดประเภทหลายอย่าง ซึ่งจะได้พิจารณากันต่อไป.

ที่นี้ก็ดู โดย อรรถะ, โดยอรรถะ ธรรมดานั้นเรา
จะศึกษาอะไรก็ศึกษาโดยพยัญชนะก่อน, แล้วก็ศึกษาโดย
อรรถะคือความหมาย. โดยอรรถะ หรือความหมาย,
ความเห็นแก่ตัวก็คือ อวิชชา ที่เกี่ยวกับตัวตนหรือ

ของตน, เกี่ยวกับตัวกูหรือของกู. อวิชชาที่ทำให้เกิด
 ความรู้สึกว่าตัวคนหรือของตน ตัวกูหรือของกู^{นี้} อรรถยะของ
 คำว่าความเห็นแก่ตน มันเป็นความไม่รู้, ไม่รู้จักตามที่เป็นจริง.
 จิตนั้นไม่รู้ ไม่ใช่ใครไม่รู้, จิตนั้นมันไม่รู้. จิตนั้น
 มันก็หมายมั่นเอาเองว่า อะไรเป็นตัวคนบ้าง อะไรเป็น
 ของตนบ้าง, ตามความโง่ของจิต ซึ่งมันมีรากฐานลึกซึ้ง
 เป็นสัญชาตญาณ, แล้วก็โง่ลึกโง่สูงชันมาตั้งเป็นกิเลส.

ถ้าจะดูถึงคำที่ใช้แทนกันได้ คำเรียกที่ใช้แทนกัน
 ได้ คือ ไวพจน์, ไวพจน์ คำแทนชื่อ คำใช้แทนกันได้,
 ความเห็นแก่ตัวก็มีคำที่ใช้แทนกันได้ก็คือคำว่า อัตตวา-
 หุปาทาน — ความยึดมั่นถือมั่น อันเป็นเหตุให้กล่าวว่าคุณ,
 ความยึดมั่นถือมั่นด้วยอำนาจอวิชชา อันเป็นเหตุให้
 รู้สึกและพูดออกมาว่า ตน หรือกู, นั่นไวพจน์ของมัน
 ชื่อที่จะใช้แทนกันได้.

หรือจะเล็งไปที่ สัญชาตญาณแห่งความมีตัว ก็
 ได้เหมือนกัน, เรียกว่า เป็นคำที่ใช้แทนกันได้. สิ่งที่มี
 ชีวิตทุกชนิดมีสัญชาตญาณ คือความรู้สึกที่เกิดขึ้นมา

ได้อะไร โดยไม่ต้องมีใครสอนให้ก็ได้, นี่ก็เคยพูดกันมาแล้ว เรื่องสัญชาตญาณ. ความรู้สึกที่เกิดได้เองในสิ่งที่มีชีวิต; เช่นมันรู้จักวิ่งหนี รู้จักหาอาหาร รู้จักต่อสู้ รู้จักสืบพันธุ์ มันก็เป็นสัญชาตญาณ.

สัญชาตญาณทั้งหลาย นั้น มันก็ ออกมาจาก สัญชาตญาณ แม่บท คือสัญชาตญาณที่ทำให้รู้สึกว่ามีตัวกู หรือมีตัวตน, สัญชาตญาณว่ามีตัวตนนี้ มันเป็นเหตุให้ทำทุกอย่างเพื่อความอยู่รอดของตัวตน นับตั้งแต่ว่ารู้จักหาอาหาร, รู้จักหนีภัย, รู้จักต่อสู้เมื่อหนีไม่ได้ไม่ทัน, แล้วก็ รู้จักยกหูหูหากัน ว่าอย่างนี้, เมื่อถึงวัยที่สมควรมันก็รู้เรื่องการสืบพันธุ์หรือการผสมพันธุ์ขึ้นมาได้เอง โดยที่ไม่ต้องให้ใครสอน; นี่สัญชาตญาณเหล่านี้ มันตั้งอยู่บนสัญชาตญาณแห่งการมีตัวตน.

คุณให้คิดเถิดว่า สิ่งที่มีชีวิตจะต้องมีสัญชาตญาณอันนี้ ซึ่งเป็นเหตุให้ดำรงตนอยู่ได้ รักตน สงวนตน ต่อสู้กันรบเพื่อตน; มันเป็นความจำเป็นที่จะต้องสัญชาตญาณอันนี้, แล้วจะต้องมีความรู้สึกที่ตน. แต่ถ้ามันยังเป็นเพียงสัญชาตญาณ ยังไม่เข้มขันมาก, ยังไม่เข้มขัน

ถึงกับที่จะเป็นความเห็นแก่ตน มันเป็นเพียงการสงวนตน
 รักษาตน คุ่มครองตน, แต่ถ้าว่ามันเลยนั้น มันควบคุม
 ไว้ไม่ได้ มันเลยนั้นออกไปแล้ว มัน ก็เป็นความเห็นแก่
 ตน; นี้เรียกว่า สัญชาติญาณ ที่ได้เจริญงอกงาม แปรรูป
 ขึ้นมาเป็นกิเลส, เป็นกิเลสมากกว่าสัญชาติญาณตามปกติ,
 มีความรู้สึกเป็นความเห็นแก่ตนขึ้นมา เรียกว่าอุทฺตเคชมัน
 มากขึ้น แล้วก็มีควมร้ายกาจ ทำให้เกิดเป็นทุกข์แก่ตัวผู้นั้น
 และแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะต้องวินิจฉัยกันโดยละเอียดใน
 เรื่องนี้.

ลักษณะ, ประเภท, อาการ, อุปมา.

ที่นี้จะดูกันถึง ลักษณะของความเห็นแก่ตัว ว่า
 มันมีลักษณะ กลัดกลุ้มอยู่ในภายในก็มี, มีลักษณะ แสดง
 ออกมาภายนอกก็มี :—

ความเห็นแก่ตัวที่กลัดกลุ้มอยู่ในภายใน เกิด
 ความรู้สึกได้ต่าง ๆ นานา, ให้เกิดความรู้สึกกระแวงสงสัย
 วิตกกังวล อาลัยอาวรณ์, กระทั่งรู้สึกไม่ได้ว่ามันต้อง

การอะไร ทั้งที่มันมีความรู้สึกอยู่ มันก็ยังรู้สึกไม่ได้ว่า มันต้องการอะไร, เพราะมันลึกซึ้ง แต่มันก็ยังต้องการอยู่นั่นแหละ. นี่ เป็นเหตุให้มันนอนไม่หลับ, หรือวิตกกังวล อาลัยอาวรณ์. ความเห็นแก่ตัวอยู่คนเดียว แสดงอยู่ใน ภายใน มันก็คลัดคลุ้มอยู่คนเดียว.

ถ้ามัน แสดงออกมาภายนอก มันก็อาละวาด, อาละวาดกับตัวเอง อาละวาดกับผู้อื่น, ยุ่งยากลำบากกันไปหมด เพราะความเห็นแก่ตัวที่มันมีลักษณะอย่างนี้.

ถ้าจะ แยกความเห็นแก่ตัวออกเป็นประเภทๆ มันก็จะพอมองเห็นได้ว่า ในระดับธรรมดาสามัญ ของคนธรรมดา ที่รู้จักดีหรือพูดกันอยู่ มันก็คือ ความไร้ศีลธรรม อันน่าเกลียด มันไม่มีศีลธรรม มันเห็นแก่ตัวจนเขาด้วยกันทั้งบ้านทั้งเมือง, ความเห็นแก่ตัวในระดับศีลธรรมก็มีอยู่เพียงเท่านั้น.

ถ้า ในระดับปรมาตธรรม มันมากกว่านั้นมาก, แม้จะไม่ถูกใครด่า มันก็เป็นทุกข์, เป็นทุกข์อย่างลึกซึ้ง อยู่ในภายในจิต มันมีความรู้สึกว่าตัวตนว่าของตนอยู่คนเดียว

เดียวกันจริง แต่มันก็เป็นทุกข์ทรมานอย่างลึกซึ้งอยู่ในภายใน. มันมีการถือตัวถือตนเพราะอวิชา; เพราะไม่รู้ตามที่เป็นจริงว่า มันไม่มีตัวมีตน, แล้วไปโง่ไปหลงไปยึดมันเอาให้มีตัวมีตน มันก็แสดงบทบาททรมาน ที่จะเรียกว่า มันกัดเอาๆ มันกัดเอาเจ็บปวดอย่างยิ่ง.

เอาที่นั่นมาพูดถึง อากา^๕รของความเห็นแก่ตัว ก็ต้องใช้คำว่ากัด อีกนั่นเอง, อากา^๕รของความเห็นแก่ตัวมันเกิดขึ้นมาเพื่อจะกัด, มัน กัดภายใน กัดอยู่ในใจ, แล้วมัน กัดอยู่ภายนอก ก็นอกมาภายนอก จนไปถึงผู้อื่นนี่มันกัด. อากา^๕รของมันคือมันกัด ทำให้เป็นทุกข์ ทำให้เจ็บปวด กัดตัวเองบ้าง กัดผู้อื่นบ้าง, เพราะว่ามันเกิดขึ้นมาเพื่อกัด.

นี่ถ้าจะอุปมา อุปมาความเห็นแก่ตัวมันเกิดมาจากตัว, แล้วมันก็กัดตัว. มันนำหัวหรือไม่นำหัว, ความเห็นแก่ตัวมันกลับกัดเอาตัว นั้นแหละ, ความเห็นแก่ตัวมันเกิดมาจากตัว และก็กลับกัดเอาตัวนั้นแหละ; เรียกว่านำหัวหรือสมน้ำหน้าก็แล้วแต่จะเรียก. นี่มัน เหมือนกับว่า สนิมเหล็กที่มันเกิดจากเหล็ก, แล้วมัน ก็ไม่กัดใคร

มันก็กัดเหล็ก นั้น กัดเหล็กอันเป็นที่ตั้งที่เกิดของมัน. สนิมเหล็กมันกัดเหล็กฉันทิ ความเห็นแก่ตัวมันก็กัดตัวนั้นแหละ, กัดตัวเองนั้นแหละ ฉะนั้น เหมือนกัน นี้เรียกว่าอุปมา ยังมี มากก็ยิ่งกัดมาก, ยิ่งสลิกก็กัดลึก, มันกัดเต็มทีตาม เวลาตามสถานการณ์.

อัสสาหะ - เสน่ห์.

เอาที่นี้ก็ดูต่อไปถึงสิ่งที่เรียกว่า อัสสาหะ, อัสสาหะ เสน่ห์อันจ้บอจ้บใจคนให้หลงไหล เรียกว่า อัสสาหะ. ความเห็นแก่ตัวนั้น แม้มันจะเป็นความเลวร้ายสักเท่าไร แต่มันก็มีอัสสาหะ คือมีเสน่ห์หลอกให้คนพอใจ, มีเสน่ห์เหลือประมาณ เห็นยาแน่นยิ่งกว่าสิงโต. คนโง่เมื่อได้เห็นแก่ตัวก็รู้สึกพอใจ, แล้วก็มีความคิดที่จะเห็นแก่ตัวต่อไป; ยิ่งได้เห็นแก่ตัวยิ่งพอใจ, ยิ่งได้เอาเปรียบผู้อื่นได้ยิ่งพอใจ, เรียกว่าเห็นแก่ตัวได้มากเท่าไร ก็ยิ่งพอใจยิ่งสนุกสนานเพลิดเพลินเท่านั้น. อันนั้นมันเป็นอัสสาหะหรือเสน่ห์ หรือคุณค่าสำหรับคนโง่จะหลงไหล ก็เรียกอัสสาหะ, ความเห็นแก่ตัวมีเสน่ห์มากอย่างนี้.

อาทิตย์ - ความเลวร้าย.

ทีนในทางตรงกันข้ามพร้อมๆ กับเสนห์ มีเสนห์เท่าใดมันก็มีควมเลวร้ายมากเท่านั้น; มีเสนห์มากเท่าไรก็มีอาทิตย์ หรือความเลวร้ายมากเท่านั้น. นี่มันคู่กัน อัสสาคะคือเสนห์, อาทิตย์คือความเลวร้าย พิชร้าย, มัน มีเสนห์อัสสาคะมากเท่าไร, มัน ก็มีอาทิตย์ความเลวร้ายมากเท่านั้น, มันก็จับบุคคลผู้นั้น เป็นทุกข์อยู่ตลอดเวลา และยิ่งกว่านั้นก็เป็นทังหน้าหน้าของเพื่อนบ้าน.

มองดูข้อนี้หน่อย ไม่มีใครชอบคนที่เห็นแก่ตัว; ถ้าเขามองเห็นเขาก็คิดว่า ไอ้ชาติเห็นแก่ตัว, ไปแสดงความเห็นแก่ตัวให้ใครเห็นเข้าที่ไหน มันก็ถูกตำลั้มมาว่า ไอ้ชาติเห็นแก่ตัว, มันก็ทำให้คนนั้นสูญเสียความเคารพนับถือ ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความไว้วางใจ, ไม่มีใครอยากจะคบหาสมาคม, มีแต่คนบู้ปากกันให้ไปเสียให้พ้น อย่าเข้ามาที่นี่. ส่วนตัวบุคคลมันก็มีถึงอย่างนี้.

ทีนถ้าเป็นเรื่องของครอบครัว ถ้าครอบครัวนั้นมันเป็นครอบครัวที่เห็นแก่ตัว, ทุกคนในครอบครัวเห็นแก่ตัว,

เป็นครอบครัวที่เห็นแก่ตัว แล้วจะเป็นอย่างไร คิดดูเอา
เองก็ได้ มันก็มีแต่คนหวาดกลัว ไม่อยากจะเกี่ยวข้อง; แต่
มันยิ่งไปกว่านั้น ไม่มีความเคารพนับถือ จะเป็นที่ถูกดูถูกหมิ่น
ดูแคลน.

ถ้าหมู่บ้านนี้มีแต่ผู้เห็นแก่ตัว หมู่บ้านนี้ทั้งบ้านนี้ก็
ไม่มีใครอยากจะเข้ามา, ถ้าเป็นบ้านเป็นเมือง จะเรียกว่าเมือง-
ไทยเมืองจีนเมืองฝรั่งอะไรก็ตาม ถ้ามันเห็นแก่ตัว ก็ไม่มี
ใครอยากจะคบหาสมาคม; อย่างที่เขาพูดกันติดปากว่า ยิว
หรือแขกบางพวกเห็นแก่ตัวจัดจนไม่มีใครอยากคบค้าสมาคม
ที่พูดกันอยู่แต่ก่อน ยกเอาพวกยิวขึ้นมาเป็นสำคัญเป็นตัวเอ้
ในการที่เห็นแก่ตัว. แต่มันก็ไม่มีแต่พวกยิวดอก หรือว่า
ใครเกิดเห็นแก่ตัวขึ้นมา คนนั้นก็กลายเป็นยิวก็ได้ จะเป็น
เป็นไทยเป็นจีนเป็นแขกอะไร ถ้ามันเห็นแก่ตัวจัดขึ้นมาถึง
สมมุติให้เป็นยิวขึ้นมา ก็เป็นผู้เห็นแก่ตัว, นี้โทษของ
ความเห็นแก่ตัว.

ที่มันได้ก่อให้เกิดการกระทำต่าง ๆ นานาขึ้นมา
จนเป็นปัญหาเต็มไปทั่วโลก; แม้ว่าเรื่องนี้จะได้เคยพูด

มาบ้างแล้ว ก็อยากจะพูดอีกทีเพื่อย้ำไว้ในที่นี้ ในฐานะเป็นคู่
มือ ว่าโลกเรายังไม่มีปัญหา, ยังไม่มีความเดือดร้อน แต่
สมัยโน้นสมัยแรกๆ สมัยดึกดำบรรพ์ ต่างคนต่างอยู่ ต่างคน
ต่างทำมาหากิน ไม่เกี่ยวข้องไม่สังคมนกัน, ความเห็นแก่ตัวมันก็
แสดงออกมาไม่ได้.

ครั้น ต่อมาๆ มนุษย์คนบ้านนั้นมันเจริญขึ้นๆ จนรู้
จักเอาเปรียบ, รู้จักเห็นแก่ตัว มันก็มีปัญหาเกิดขึ้นมา
ทันที. เมื่อก่อนมันก็ไปเก็บของที่มีอยู่ในป่ามากินมาใช้
เป็นวันๆ หาเข้ากินเย็น, หาเข้ากินเย็น ต่อมาก็เกิดคน
เห็นแก่ตัว เอามากกว่าจำเป็น, เอามากกว่าจะกินวัน
เดียวเอามากักตุนไว้มาก. นี่ ความเห็นแก่ตัวมันเริ่มตั้งต้น,
แล้วมันก็เป็นเหตุให้เกิดขัดแย้งกัน, ขัดแย้งกันก็เกิดกักตุนกัน
มากขึ้นๆ มันก็เป็นปัญหามากขึ้น.

ต่อมามันก็คิดลักขโมย ที่เพื่อนเอามาเก็บกักไว้,
ต่อมามันคิดเอาเปรียบ มันก็ดื้อจากริชยา, สิ่งเหล่านี้ซึ่งไม่
เคยมีอยู่ในโลกแต่ก่อน มันก็มีขึ้นมา. สัตว์เรัจฉานยังทำ
สิ่งเหล่านี้ไม่เป็น เพราะฉะนั้นปัญหามันมีน้อย, คนนี่ เมื่อ

เป็นคนขึ้นมาแล้ว มัน ก็มีสติปัญญาชนิดนี้สำหรับจะทำความเห็นแก่ตัวนี้ เกิดขึ้นๆ. ในโลกนี้มันก็เริ่มมีปัญหาคงกันขึ้นมาจากความเห็นแก่ตัว แล้วก็ค่อยๆ เจริญออกมาขึ้นมาจากลำดับของความเจริญของมนุษย์เรา ไปตามยุคตามสมัย.

ครั้นมาถึงยุคถึงสมัยที่เจริญด้วยสติปัญญาอย่างอื่น, มันก็ใช้ความคิดความฉลาดหรือปัญญาอัน สร้างเครื่องมือขึ้นมา, เครื่องมือวิเศษ เครื่องทุ่นแรง เครื่องจักร เครื่องอะไรขึ้นมา, ก็ใช้เครื่องมือเครื่องทุ่นแรงนี้ เอาเปรียบผู้อื่น กอบโกยทำเดียว. เมื่อผู้อื่นมันไม่มีเท่ามันหรือไม่มีคนที่มันก็มีโอกาสที่จะใช้ความเห็นแก่ตัว เอาเปรียบ. การที่จะมีปัจจัยเครื่องผลิตทุกชนิด มันก็ใช้ปัจจัยนี้เอาเปรียบ; นี้มัน เกิดมีการแยกเป็นสองฝ่าย, ฝ่ายที่ฉลาดและสามารถเอาเปรียบ, และ อีกฝ่ายหนึ่งไม่ฉลาดไม่สามารถจะเอาเปรียบ มีแต่ถูกเอาเปรียบ มันก็เกิดคนเป็นสองประเภทขึ้นมา. เดียวนี้เรียกกันว่านายทุนพวกหนึ่ง, ชนกรรมาชีพพวกหนึ่ง, แล้วเป็นปัญหาอย่างไรก็อ่านดูพั่งคูกี้แล้วกัน,

นายทุนเขาทำอย่างไร, คนยากจนเขาทำอย่างไร, มันก็เดือดร้อนกันเหลือประมาณ ต่อสู้กันอยู่อย่างไม่หยุดหย่อน.

ถ้าเป็น สมัยโบราณ พุทธกาลอย่างนั้น คนมั่งมีหรือมีอำนาจมากเขาไม่คิดที่จะเอาเปรียบอย่างนั้น, เขากลับคิดจะช่วยเหลือคนจน. เขาคั้งโรงงานช่วยเหลือคนจน ช่วยเหลือคนจน คนมั่งมีสมัยโบราณ, แล้วคนจนก็ยินดีที่จะร่วมมือรับใช้สอย เป็นข้าทาสบริวาร. แสวงหามาได้แล้วก็มากินมาใช้, เหลือกินเหลือใช้ก็มีความเห็นร่วมกันว่าเอาไปตั้งโรงงาน. ตัวเศรษฐกิจก็ดี บริวารของเศรษฐกิจดี ทำงานเต็มที่, กินใช้เหลือแล้วเอาไปตั้งโรงงานนี้ มันก็ไม่เกิดการเอาเปรียบอย่างนี้.

เดี๋ยวนี้คนที่สามารถ หาได้มาก ก็คิดจะหาต่อไปอีก, ไม่คิดจะมาช่วยผู้อื่นด้วยการตั้งโรงงาน. คนยากจนมันก็โกรธแค้นขึ้นมา ถูกเอาเปรียบมากเข้า, มันก็คิดจะต่อสู้ก็จะล้างผลาญ. นี่มันจึงเกิดการรบราฆ่าฟันต่อสู้กันระหว่างคนมั่งมีกับคนยากจน, แต่ที่ทำอยู่ลึกลับ อย่างลับ ๆ อย่างลับ ๆ.

พอมาถึงเดี๋ยวนี้แล้ว มันก็พอจะมองเห็นได้ว่ามันสูงสุดแล้วนะ ประเทศทั้งหลายในโลก เขาแบ่งออกเป็น

สองฝ่าย : ฝ่ายที่จะถือลัทธินายทุน, ฝ่ายที่จะถือลัทธิคอมมิวนิสต์; มันก็คิดจะทำลายซึ่งกันและกัน ความหวังก็เคลิดคเล่ยไปถึงว่าจะครองโลก. ความเห็นแก่ตนเดี่ยวนั้นไม่ได้ อยู่ต่ำต้อยเล็กๆ น้อยๆ แล้ว สูงขึ้นไปถึงจะครองโลก; ฝ่ายนายทุนก็จะครองโลก, ฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็จะครองโลก ก็สร้างเครื่องมือสำหรับจะล้างผลาญฝ่ายตรงกันข้าม.

เคยอ่านหรือ เคยได้ฟังเรื่องเกี่ยวกับอาวุธมหาประลัยของเขานั่นว่า สร้างกันขึ้นมา, สร้างกันขึ้นมาชนิดที่จะล้างผลาญฝ่ายอื่น เป็นหรรบปรมาณู ว่าตั้งห้าหมื่นหัวนะ. นี่ที่มนุษย์สองฝ่ายนี้ได้สร้างหรรบปรมาณูขึ้นมาสำหรับจะล้างผลาญกันนั้น กว่าห้าหมื่นหัวนะทั้งสองฝ่าย, เขาคำนวณว่าห้าหมื่นหัวนี้จะสามารถจะทำลายโลกมนุษย์นี้ให้วินาศไปได้สัก ๓—๔ หน, เอกับมันซิ. แต่เดี๋ยวนั้นมันยังมีอะไร ยังกลัวอะไรกันอยู่ ยังไม่ได้ใช้, ความเห็นแก่ตัวยังไม่มากพอที่จะให้ใช้อาวุธนี้, ยังรือรอกันอยู่. แต่มันก็ได้สร้างขึ้นมาจากความเห็นแก่ตัว โดยหวังจะครองโลก.

นี่ความเห็นแก่ตัวชนิดเดียว มันก็โตขึ้นมา, โตขึ้นมาจนเต็มโลก, จนจะครองโลกด้วยความเห็นแก่ตัว. นี่

คุณเกิด อาที่นวะ โทษความเลวร้ายของความเห็นแก่ตัว
นั้นมันมีได้ถึงขนาดนั้นนะ, ชนิดใหญ่จะครองโลกจะจัด
การกันทั้งโลกเลย.

อ้อ, ที่นี้มากุโลกภายในกันบ้าง ความเห็นแก่ตัว
นึกเดียนั้นแหละ มันก็ขยายออก ขยายออก, ขยายออก
เป็นความรู้สึกอีกหลายชนิด ซึ่งเผาผลาญจิตใจ วิญญาณ
อะไรก็ตามให้เราร้อน, ให้เราร้อนสูงสุดเหลือประมาณ.
จะระบุชื่อไว้พอเป็นเครื่องกำหนดจดจำ ว่าความเห็นแก่ตัวนี้
มันทำให้เกิดความเลวร้ายในทางจิตใจขึ้นได้ก็อย่างที่ประการ,
จะลองพิจารณากันดู, แล้วก็จะได้จำไว้ด้วย ว่า ความเลวร้าย
เหล่านี้ จะหมดไปก็ต่อเมื่อหมดความเห็นแก่ตัว เพราะ
ฉะนั้นสิ่งเหล่านี้เรามีไว้สำหรับวัดว่าหมดความเห็นแก่ตัวหรือ
ยัง.

ตัวอย่างความเลวร้ายของความเห็นแก่ตัว.

ความเลวร้ายเหล่านี้ จะระบุออกมาเป็นตัวอย่าง
เพียงสัก ๑๕ อย่าง ที่จริงมันมีมากกว่านั้นมาก ๑๕ อย่างนี้

ก็คือ ความรัก ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว ความ
 ตื่นเต้น ความวิตกกังวล ความอหังการ ความอิจฉาริษยา
 ความหวง ความหึง แล้วก็ความยกตนข่มท่าน แล้วก็หลง
 ใหลในของเป็นๆ และ ลำเอียงอคติ บิดพลิ้วในหน้าที่ที่ควรกระ-
 ทำ ก็ แสดงบทบาทของความเห็นแก่ตัวนานาชนิดออกมา.

สิ่งแรก เรียกว่า ความรัก; ถ้าไม่มีความเห็น
 แก่ตัว มันไม่มีความรัก, แม้จะยังรักบริสุทธิ์เมตตากรุณา
 ก็ยังต้องเป็นเรื่องเห็นแก่ตัว, รักอย่างเมตตากรุณาเป็นพรหม
 วิหารนั้นมันก็มีตัวทั้งสองฝ่าย, มีตัวผู้ที่จะให้ มีตัวผู้ที่จะรับ.
 ฉะนั้น ถ้าเป็นเรื่องความรักอย่างกามารมณ์แล้ว ก็ยังมี
 ความเห็นแก่ตัวชั้นต่ำสุด ชั้นเลวทราม ชั้นสกปรก, ถ้า
 ชั้นสูงว่าความรักแล้วมันต้องมาจากความเห็นแก่ตัวอย่างนี้.

ที่นี้ ความโกรธ, ถ้ามันไม่เห็นแก่ตัวมันไม่โกรธ
 ดอก ใครทำอะไรแก่เรา ค่าเรา ทำอะไรแก่เรา เอาเปรียบ
 เรา ถ้าไม่มีความเห็นแก่ตัวไม่โกรธดอก, มันโกรธไม่ได้.
 ถ้ามันเห็นแก่ตัวมันต้องโกรธ, มันก็ต้องโกรธแหละ, นี้ความ
 เห็นแก่ตัวทำให้เกิดความโกรธ.

ที่^๕ ความเกลียด มันไม่ได้อย่างตัวต้องการ, ไม่
 สบตาไม่สบใจของตน มันเห็นแก่ตัว มันก็เกลียดคนนั้นเกลียดนี้.
 บางทีก็เกลียดอย่างโง่เขลา ในสิ่งที่ไม่ควรจะเกลียด, อย่าง^๕
 ก็มี. ความเกลียดนี้มันแผดเผาจิตใจมิใช่น้อย ไปใคร
 ครอบงุมให้ตี ว่าเกลียดอะไรแล้วมันเดือดร้อนเท่าไร.

ที่^๕ ความกลัว มันก็มีความเห็นแก่ตัว โดย
 เฉพาะมันไม่ต้องการจะตาย เมื่อมันแสดงอาการว่าจะมาทำ
 ให้ตายมันก็กลัว; แม้เป็นเพียงรูปภาพมันก็กลัว เพราะมัน
 มีความหมายของการที่จะทำให้ตาย. ผีหลอกมันก็กลัว ทั้ง
 ที่มันไม่ได้มีอะไรมากมาย; แต่มันก็มีความหมายว่าจะทำให้
 ตาย, มันก็กลัว ความกลัวสสารพัดอย่างมาจากความเห็นแก่ตัว.

ที่^๕ ความตื่นเต้น เมื่อได้ตามที่ตัวอยากจะเห็น
 อยากจะมี อย่าง^๕ตื่นเต้น ตื่นเต้น, มีอะไรมาที่ตื่นเต้น
 ในความแปลกประหลาด เพราะว่าตัวมันชอบของแปลก ๆ มัน
 ก็ตื่นเต้น, จะเป็นเรื่องเล่นหัวสนุกสนานการกีฬาอะไรก็ตาม,
 ตื่นเต้นในเรื่อง เช่นกายกรรมแสดงฝีมือลายมือ กายกรรมก็
 ตื่นเต้น, มันถูกใจตัว มันกระตุนความรูสึกของตัว. ถ้า

มันไม่มีความเห็นแก่ตัว มันไม่ตื่นเต้นให้เสียเวลา, เทียว
 วิ่งกันไปเที่ยววิ่งกันมา เทียวที่ศานาจรบ้านนั้นเมืองนี้ ก็เพื่อ
 ความตื่นเต้นได้เห็นของแปลก ก็เพราะความเห็นแก่ตัว. ถ้า
 มันไม่มีความเห็นแก่ตัวมันไม่ตื่นเต้น. ต่อให้ไปโลกพระ-
 จันทร์ ไปเที่ยวเล่นที่โลกพระจันทร์ มันก็ไม่ตื่นเต้นถ้ามัน
 ไม่มีความเห็นแก่ตัว, ถ้ามีความเห็นแก่ตัวมันก็ตื่นเต้น เรื่อง
 ความตื่นเต้นนี้ ก็ไม่ใช่เล่นนะ สร้างปัญหาเหมือนกัน
 กันนอนไม่หลับเหมือนกันแหละความตื่นเต้นนี้, รักโกรธเกลียด
 กลัวตื่นเต้น.

ที่^๕ วิตกกังวล เป็นเรื่องอนาคต, วิตกกังวล
 เป็นเรื่องอนาคต, อาลัยอาวรณ์เป็นเรื่องอดีต. จะเป็น
 อารมณ์ในอนาคตก็วิตกกังวลว่ามันจะเป็นอย่างไร, จะเกิด
 อะไรขึ้น กันนอนไม่หลับเหมือนกัน. ถ้าเป็นเรื่องอดีต
 อาลัยอาวรณ์ลืมไม่ได้ ลืมไม่ลง มันก็ทรมานใจ.

ที่^๕ อิจจาริชยา นี้ก็เห็นแก่ตัวจึงอิจจาริชยา :
 ไม่ให้เขาเป็นคู่แข่งฉัน, ไม่ให้เขาดีเท่าตัว, ไม่ต้อง
 พุดถึงเกินหน้าตัว, เพียงแต่ดีเท่าตัวมันก็ไม่ชอบเสียแล้ว.

ความอิจฉาริษยานี้เผาผลาญมากที่สุด, ฝ่ายถูกอิจฉาไม่รู้
 คว้าเข้าไป มันก็เผาผลาญผู้อิจฉาริษยา. ลองคิดอิจฉาริษยา
 ใครซิ, มันเผาผลาญจิตใจทันที ทั้งที่ฝ่ายโน้นยังไม่รู้สึกตัวเลย.
 นี่ความอิจฉาริษยานี้ เป็นความเห็นแก่ตัวที่ดุเดือดขึ้นมา
 พลุ่พล่านขึ้นมา ก็เผาผลาญผู้อิจฉาริษยา.

ความหวงไปเสียทุกอย่าง มันก็นอนไม่หลับ,
 ความหวงนั้นถ้าเข้มข้นหนักเข้าๆ ก็เป็นความหึง ซึ่งถึง
 กับให้ฆ่ากันตายได้. ชาวที่ไม่เอามาพูดเกี่ยวกับความหึง
 มีในหน้าหนังสือพิมพ์ เกือบจะทุกวันเลย ความหวงนั้นมัน
 กว้างหรือมันเนือย อ่อนกว่าความหึง, ความหึงนั้นมันเข้ม
 ข้น, ทั้งความหวงและความหึง ก็มาจากความเห็นแก่ตัว.

ที่นี้ยกตนข่มท่าน ไม่มีอะไรแล้ว ก็พยายามที่
 จะทับถมความดีของผู้อื่น ด้วยการแสดงบทบาทข่มเขา
 นี้ก็เพราะเห็นแก่ตัว ถ้าไม่มีความเห็นแก่ตัว มันจะไม่
 ทำอาการที่ยกตนข่มท่าน หรือผู้อื่นใด.

ที่นี้สูงขึ้นไปอีกทางหนึ่งมันเห็นแก่ตัว มัน อยาก
 จะสุดโต่ง มันก็ต้องมีการยึดมันถือมัน, มันเห็นแก่ตัวก็

เกลียดความชั่ว, หรือประกาศสงครามกับความชั่ว ประกาศ
มิตรภาพกับความดี. นี่มันก็บ้าดีบ้าชั่ว หลงดีหลงชั่ว, มี
ความรู้สึกเป็นบวกเป็นลบ ตามสมควรแก่กรณี. แต่ทำให้ดี
เถิด จะเป็นความรู้สึกบวกหรือความรู้สึกลบ มันก็กัด
หัวใจทั้งนั้นแหละ.

เรื่อง ของเป็นคู่ นี้เคยพูดกันมาบ้างแล้ว, อยาก
จะให้ทบทวนความจำไว้อะไรให้ลืม, ของเป็นคู่ ความรู้สึกที่
แบ่งแยกเป็นคู่ นั้นมันเกิดมาจากความโง่ มองเห็นเป็น
สุดโต่งเป็นคู่ๆ, เช่น ดี เช่น ชั่ว สุดโต่งฝ่ายนี้ดี สุดโต่ง
ฝ่ายนี้ชั่ว, สุดโต่งฝ่ายนี้ บุญ สุดโต่งฝ่ายนี้ บาป, สุดโต่ง
ฝ่ายนี้ สุข สุดโต่งฝ่ายนี้ ทุกข์, หรือ ความได้ กับ ความเสีย
การแพ้การชนะ, ความได้เปรียบความเสียเปรียบ. แม้
ที่สุดแต่คู่ตรงกันข้าม เป็น เรื่องดำเรื่องขาว เรื่องสั้น
เรื่องยาว เรื่องอะไรก็ตาม กระทั่งว่าความรู้สึกเป็นเพศผู้เพศ
เมีย, เป็นหญิงเป็นชาย อย่างนี้ก็ตาม. มันก็เป็นความรู้สึก
ที่เป็นคู่, แยกออกเป็นฝ่ายสุดโต่ง. ถ้ายังไม่รู้จักจะต้องยึดถือ
เอามาเป็นปัญหาทั้งนั้นเลย, ไม่รู้จักตรงกลาง หรือไม่รู้จัก
อยู่เหนือ ก็มันก็วิ่งวนไปตามแบบดี ชั่วมันก็วิ่งวนไปตาม

แบบชั่ว ไม่สงบเลย ไม่สงบเลย; ถ้าเหนือดีเหนือชั่ว
ขึ้นไปเสีย นั่น จึงจะสงบ.

ขอให้ยึดเอาคำว่าสงบ ๆ นั้นแหละเป็นหลัก ดีใจ
ก็มี ชั่วสงบ เสียใจก็มี ชั่วสงบ แพ้ก็ไม่สงบชนะก็ไม่สงบ,
ได้เปรียบก็ไม่สงบเสียเปรียบก็ไม่สงบ, กำไรก็ไม่สงบขาดทุน
ก็ไม่สงบ เพราะมันรุนแรงสุดโต่งไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง. เพราะ
ความเห็นแก่ตัว มันก็เกลียดลบก็รักบวก ภาษาที่เขาใช้กัน
อยู่กว้างขวางที่สุดเป็นคำว่า positivism ความรู้สึกมองใน
แง่ได้ แง่เอา แง่มี หรือ negativism. ความรู้สึกมองไป
ในแง่ลบไม่ได้ ไม่ได้ สูญเสีย.

คนเราดิ้นรนกระวนกระวายอยู่ด้วยความรู้สึกสอง
ประเภทนี้ เรียกว่ามันไม่รู้จักสิ่งที่มันเป็นคู่ มันก็เกิดเป็นทุกข์
ขึ้นมาจากสิ่งที่มันเป็นคู่. ถ้ามันรู้จักแล้วมันก็ต้องการความ
สงบ ไม่ได้ไม่เสีย ไม่แพ้ไม่ชนะ ไม่ได้เปรียบไม่เสีย
เปรียบ ไม่สุขไม่ทุกข์ ไม่บุญไม่บาป ไม่ได้ไม่ชั่ว, แต่
เรื่องนี้เข้าใจยาก บางคนคงจะไม่ยอม เพราะเขายังรักดีรักสุข
รักบุญอะไรอยู่มากก็ตามใจ; แต่ข้อเท็จจริงนั้นมันไม่ใช่
ความสงบ.

สิ่งที่เรียกว่าบุญๆ นั้นเป็นของหนัก ไปยึดถือ
 เข้าเป็นของหนัก ไม่ใช่ความสงบ, บาปก็ยิ่งร้ายไปกว่า
 นั้น. ต้องเป็น ความสงบ, ไม่ได้ไม่ชั่ว ไม่บุญไม่บาป
 ไม่สุขไม่ทุกข์. เปรียบเทียบกันง่าย ๆ ที่ทุกคนมองเห็นได้
 ว่า ถ้าดีใจเกินไปมันก็ระรัว จิตระรัว กินข้าวไม่ลง,
 เสียใจเกินไปจิตก็ระรัว, กินข้าวไม่ลง. พอจะฟังกัน
 ออก ว่าดีใจก็กินข้าวไม่ลง ไม่อร่อย, เสียใจก็กินข้าวไม่
 อร่อย มันต้องว่างหรือเป็นกลางหรือสงบ จึงจะกินข้าวอร่อย.

นี่เป็นตัวอย่างง่ายๆ เรื่องของเป็นคู่ คนที่เห็นแก่
 ตัวนั้น มันไม่เอา ไม่ต้องการความสงบ, ต้องการสุด
 เหวี่ยงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือว่ามีบุญหาขึ้นมาเพราะสุดเหวี่ยง
 ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง, มันเกลียดกลัวฝ่ายลบฝ่ายเสีย, มันทะเยอ
 ทะยานในฝ่ายใดหรือฝ่ายบวก. นี้เรียกว่า คนเห็นแก่ตัว
 มันก็ไม่มี ความสงบ.

ที่นี้ คนเห็นแก่ตัวจะบิตพลั่ว, จะบิตพลั่ว เช่น
 เกียจคร้านอย่างนี้, บิตพลั่วไม่ทำงาน, จะหาทางบิตพลั่ว
 อย่างนี้. หาข้อแก้ตัวให้กิเลสให้จนได้ ให้ได้บิต

ปลิวไม่ต้องทำงาน, นั่นแหละจะบิตปลิวจนไม่ได้ทำงาน.
 โอกาสที่จะลงมือทำงานได้วันหนึ่งมีไม่รู้กี่สิบครั้งก็ร้อยครั้ง,
 ก็ร้อยครั้ง, แต่มันก็บิตปลิวผดเพียงจนไม่ได้ทำงานทั้งวัน.
 นี้เรียกว่า บิตปลิว หาข้อแก้ตัวให้กิเลส. หาข้อแก้ตัว
 ให้กิเลสคือความบิตปลิว.

ช่วยจำไว้ด้วยว่า การบิตปลิวนั้นคือการหาข้อ
 แก้ตัวให้แกกิเลส อย่าเอาเลย, อย่าเอาเลย, อย่าหาข้อ
 แก้ตัวให้แกกิเลสเลย. แต่คนเห็นแก้ตัว มันก็ยังเอา มัน
 ว่านอนเสียแทนที่จะไปทำงาน เพราะความเห็นแก้ตัว ทั้งที่มัน
 ก็อยากได้ผลงาน อยากจะได้เงิน แต่มันก็ยังคิดว่านอนเสีย
 ดีกว่า. นี้ความเห็นแก้ตัวมันเป็นอย่างนี้ ให้เกิดการบิตปลิว
 ต่อหน้าที่ที่ควรจะทำ.

ในที่สุดมันก็มีเรื่องราวอีกหลายอย่าง ซึ่งเป็นผล
 ออกมาจากความเห็นแก้ตัว; นี่นับกันคู่ก็ได้สัก ๑๕
 อย่าง พอเป็นตัวอย่างไว้ สอบล่ตัวเองว่า ไปถึงไหนแล้ว,
 ถ้าจะสอบล่ตัวเองว่าไปถึงไหนแล้ว, ปฏิบัติธรรมะได้ถึงไหน
 แล้ว, ก็อย่าเอาการตัดสินของผู้อื่นเป็นประมาณ แม้ที่สุด

แต่การตัดสินใจของอาจารย์. อาจารย์วิปัสสนาเขามักจะออก
ใบรับรอง ว่าคนนั้นสำเร็จแล้ว โดยไม่ต้องมีการทดสอบอะไร.

นี่อยากจะขอร้องให้ทดสอบว่า อากาเรเหล่านี้,
อาการของความเห็นแก่ตัวนั้นมันยังมีอยู่หรือมันหมดไป;
ถ้ามันหมดไปก็เป็นที่น่าใจได้ว่าการปฏิบัตินั้นได้ผล, ถ้ามัน
ยังมีอยู่ไม่ได้ผล. นี่ ๑๕ อย่างพอเป็นเครื่องสังเกตว่า
ปฏิบัติได้สำเร็จหรือไม่สำเร็จ, เป็นการสอบไล่ตัวเอง วัต
ตัวเอง ว่ามีความเห็นแก่ตัวหรือไม่.

ออกชื่อซ้ำอีกที่ว่า ความรัก ความโกรธ ความ
เกลียด ความกลัว ความตื่นเต้น, ความวิตกกังวล,
ความอาลัยอาวรณ์ ความอิจฉาริษยา ความหวง แล้วก็
ความหึง การยกตนข่มท่าน, หลงสุดโต่งในของคู่ แล้ว
ก็ลำเอียง อคติลำเอียง แล้วก็ บิดพลิ้ว, แล้วก็ บริวาร
ของความเห็นแก่ตัวทุกชนิด ๑๕ อย่างนี้เป็นอาที่นวะ
คือโทษอันเลวร้ายต่ำทรามของความเห็นแก่ตัว. มันมี
เสน่ห์มีคุณหลอกให้เห็นแก่ตัว พร้อมกับนั้นมันก็มีโทษอัน
ร้ายกาจมอบให้ด้วย, เป็นเครื่องวัดอย่างดีที่สุด, ว่าเราปฏิบัติ

ธรรมะได้ผลหรือไม่ได้ผล. ไม่ต้องเชื่อใคร, ทดสอบดูด้วย
เครื่องวัด ๑๕ อย่างนี้ก็แน่นอนแหละ.

วิถีทางที่กล้าเข้าไป.

เอ้า, ที่นี้มาคุยกันต่อไป ว่าความเห็นแก่ตัวนี้ มันมี
วิถีทางที่จะกล้าเข้ามาอย่างไร ความเห็นแก่ตัวนี้มันมีอะไร
มีช่องโหว่อะไร ที่จะให้คนกล้าเข้าไปโดยไม่รู้สึกลัว.
พูดถึง สมัยนี้คนจะเห็นแก่ตัวได้ง่ายที่สุดเพราะมีสิ่งยั่ว, มี
สิ่งยั่วชวนให้เห็นแก่ตัว. โลกมันเจริญทางวัตถุ ผลิต ๆ ๆ เรื่อง
เอร็ดอร่อยสนุกสนานยั่วชวนใจทางวัตถุเหลือประมาณ. คุ
เถอะที่เขาโฆษณาขายกันอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับ
สินค้าชนิดที่ยั่วให้ช้อนั้นมากเหลือเกิน, มันก็เกิดความถูก
หลอก, อាកการถูกหลอกถูกยั่วชวนด้วยความหลอกคนก็ช้อ
มันก็ช้อมาเพิ่มความเห็นแก่ตัว วัตถุมันเจริญนี้มันก็
จะต้องถูกหลอกให้เห็นแก่ตัว.

ที่นี้ อีกทางหนึ่ง พลเมือง พลโลกก็มากขึ้น ๆ มัน
ก็กับแคบยัดเยียด ก็แข่งขัน คนก็ต้องเห็นแก่ตัว. คน

ยิ่งมากเท่าไรก็ยิ่งแข่งขันกันมาก, ก็ต้องเกิดความเห็นแก่ตัว
 มาก, เพราะคนในโลกมันมากชั้น^๕ มันก็เป็นเหตุแห่งความ
 เห็นแก่ตัว, มันถลำเข้ามาหาความเห็นแก่ตัวโดยไม่รู้สึกรู้สีกตัว
 เพราะโลกมันเป็นอย่างนั้น.

๔ ทางที่จะถอนตัวออกมา.

ที่^๕นั้นหนทางที่จะพ้นออก จะถอนตัวออก มันก็ต้อง
 ฉลาด, ต้องมีสัมมาทิฐิ, หรือว่ามีอริยมรรคมีองค์แปด
 ครบถ้วน, มันจึงจะสามารถถอนตัวออก ไม่ถลำเข้าไป.
 พระพุทธเจ้าได้ตรัสถึงอภิญญังกัมมัคค์^๕ ว่าเป็นทางออกของ
 ปัญหา, แต่บางที่พระองค์ก็ตรัสไปถึงสมณะและวิปัสสนา.

นี่บางคนจะสงสัยว่า ทำไมตรัสอริยมรรค, ทำไม
 บางที่ตรัสสมณะและวิปัสสนา? มันเรื่องเดียวกัน; สมณะ
 นั้นมันรวมศีลอยู่ด้วย, วิปัสสนาก็คือ ปัญญา มีศีลสมาธิ
 ปัญญา นั้นแหละเป็นทางออก. อริยมรรคมีองค์ ๘ ก็คือ
 เรื่องศีล สมาธิ ปัญญา อย่างที่เรากรู้กันอยู่แล้ว, แต่ถ้าจะให้
 พุค คำเดียวสั้น ๆ ก็ต้องพูดว่าสัมมาทิฐิ มีสัมมาทิฐิ
 ความรู้ความเข้าใจอันถูกต้องนั้น มันจะเป็นเครื่องดึงถอนตัว

มูลเหตุของเห็นแก่ตัวคือสัญชาตญาณ.

มูลเหตุของความเห็นแก่ตัวนี้มันลึกลับ, มันลึกลับมาก, ความเห็นแก่ตัวมันมีมูลเหตุลึกลับมาก. ต้องมองลึกลงไปจนถึงสิ่งที่ไม่มีใครสนใจ, ไม่สนใจจะศึกษา ก็คือสัญชาตญาณ อย่างที่กล่าวมาหยกๆแล้วว่า มันมีสัญชาตญาณอยู่ในสิ่งที่มีชีวิต, บรรดาสิ่งที่มีชีวิตต้องมีสัญชาตญาณแห่งความรู้สึกว่ามีตัว มีตน มีกู. ความรู้สึกว่ามีตัวมีตนของสัญชาตญาณนี้ เป็นมูลรากของความเห็นแก่ตัว; เมื่อควบคุมสัญชาตญาณอันนี้ไว้ไม่ได้ มันก็แปรรูปเป็นความเห็นแก่ตัว, มากลายเป็นกิเลส, แล้วให้เป็นที่กิเลสชนิดที่เห็นแก่ตัว, นี่มันร้ายเสียกว่าสัญชาตญาณอีก.

ความเห็นแก่ตัวอย่างพื้นฐานเร้นลับอยู่ในสิ่งที่มีชีวิต คือสัญชาตญาณ, มันเกิดได้เอง. ทารกคลอดออกมาจากท้องมารดาแล้ว ก็เริ่มพบสิ่งที่ถูกใจ พอถูกใจ มันก็ถูกใจกู มันก็มีความเห็นแก่ตัวเกิดขึ้น เกิดขึ้น จนมากจนเป็นหนุ่มเป็นสาวเป็นผู้ใหญ่ มันก็เต็มไปด้วยความเห็นแก่ตัว.

ที่มันเป็นที่เกิดที่ขยายตัวออกไปจากความรู้สึกอันเห็น
 ความเห็นแก่ตัวมันก็เลยรุนแรงเข้มข้นขึ้น เพราะเป็นความ
 เห็นแก่ตัวที่มาจากกิเลส ถ้ามาจากสัญชาตญาณล้วน ๆ ก็ไม่
 เท่าไร แต่ถ้ามาจากกิเลสแล้ว มันก็รุนแรงเต็มที่ ฉะนั้นจึง
 มีหลักศีลธรรมสอนว่าอย่าเห็นแก่ตัว หรือถ้าจะให้มีความเห็น
 แก่ตัว ก็ให้เห็นแก่ตัวที่ดี นี่เขาเคยสอนกันมาอย่างนี้ ก่อน
 พุทธศาสนา มันจึงเกิดมีตัวชนิดดี มีตัวชนิดเลว ให้เห็น
 แก่ตัวชนิดดีด้วยสติปัญญาตามสมควร นี่ก็ควรเรียกว่าเห็น
 แก่ตัวเหมือนกันแต่เห็นแก่ตัวอย่างดี อย่างที่จะตั้งต้นไปใน
 ทางฝ่ายดีฝ่ายถูกจนกว่าจะสุด สิ้นสุดแห่งความเห็นแก่ตัว
 เห็นแก่ตัวอย่างชั่วช้ามันก็มาจากสัญชาตญาณและกิเลส ถ้าเห็น
 แก่ตัวอย่างดีก็มาจากโพธิหรือสติปัญญา คือการศึกษาเนื่องมา
 จากความเข็ดหลาบเพราะมีความทุกข์สอนให้ทุกครั้งทีเห็นแก่
 ตัว เห็นแก่ตัวที่ไร่มันก็ลงโทษให้เจ็บปวด นาน ๆ เข้ามันก็
 รู้จักหลาบรู้จักสังเกต อย่างนี้ก็กลายเป็นโพธิ่น้อย ๆ ขึ้นมา
 เรื่อย ๆ จนกลายเป็นโพธิ์ที่พอที่จะรู้ว่า โอ, ความเห็น
 แก่ตัวอย่างเลวนี่ใช้ไม่ได้, จึงหันมาทางเห็นแก่ตัวอย่างดี.
 ครั้นมาเห็นแก่ตัวอย่างดี มันก็ยังแบกของหนักอยู่นั่นแหละ,

เป็นบุญเป็นสุขเป็นอะไรก็ยิ่งแบกของหนักอยู่, เลิกความเห็น
แก่ตัวกันเสียเถิด นั้น จึงจะมาถึงจุดสุดท้าย คือความสงบ
หรือธรรมะในพระพุทธศาสนา.

สรุปความได้ว่า แต่ก่อนๆ นี้เขาก็มีศาสนา สอน
ให้ละตัวที่ชั่ว มามีตัวที่ดี มามีตัวที่ดีที่สุด มีตัวที่นิรันดร
ถาวรสูงสุด, จนเกิดพระพุทธศาสนามาตัดบทว่าไม่มี,
ต้องไม่มีตัวอย่างนั้น; ถ้ายังมีตัวอย่างนั้นอยู่ ยังแบกของ
หนัก, ยังเป็นทุกข์ทรมาน. ฉะนั้นเราก็โชคดีที่ได้ถือ
พุทธศาสนาที่เป็นยอดสุดของศาสนา ยอดสุดของหลัก
การทั้งหลายที่จะดับทุกข์ได้ คือเลิกความเห็นแก่ตัวเสีย.

ความเห็นแก่ตัวนั้นมันมีเหตุมีปัจจัย, เพราะ
ฉะนั้นมันก็เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุตามปัจจัยไม่เที่ยง เตี้ยมัน
เกิดขึ้น เตี้ยมันดับไป, เตี้ยมันเกิดขึ้น, เตี้ยมันดับไป.
ความเห็นแก่ตัวดับชั่วคราวอย่างนี้ก็มี, เรียกว่าดับอย่างชั่วคราว
เรียกว่าอสังข หรืออัญจุมะ ดับแล้วเกิดอีก, ดับ
แล้วเกิดอีก, นี่ไม่พอ, ต้องดับอย่างสิ้นเชิง เรียกว่า
นิโรธหรือนิโรธ, ดับความเห็นแก่ตัวอย่างสิ้นเชิง เป็น

นี้โรชะแห่งความเห็นแก่ตัว เพราะหมคอุปาทาน หมคอุวิชา
 หมคอุปาทาน ไม่มีวิชาก็ไม่มีอุปาทาน ไม่มีอุปาทานว่าตัว
 ก็ไม่เห็นแก่ตัว; นี้กับสิ้นเชิง. ฉะนั้นมันจะดับชั่วคราว
 ก็ยังดี ถ้ามันเผลอกันอยู่ไม่มีดับมันก็บ้า ก็ตาย, ความเห็นแก่
 ตัวมันเกิด ๆ ดับ ๆ มันยังพอหายใจได้บ้าง ก็จะได้รู้จักมันดี
 ขึ้นแล้วก็จะต่อสู้ได้มากขึ้น จนเอาชนะความเห็นแก่ตัวได้
 เพราะเหตุนี้.

๘๔๕ เบนทงของความเห็นแก่ตัว.

เอ้า, แล้วทีนี้ที่เราจะต้องรู้ต่อไป ว่าอะไรมันเป็น
 ๘๕๕
 ที่ตั้งแห่งความเห็นแก่ตัว, อะไรเป็นที่ตั้งแห่งความเห็นแก่
 ตัว ทำให้เกิดความรู้สึกว่าตัว? พระพุทธเจ้าได้ตรัสเรื่องนี้ไว้ว่า
 คือขันธทั้งห้า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นั่นแหละ,
 พอเข้าใจผิดกับมันแล้ว ก็จะเกิดความเห็นแก่ตัวในสิ่งทั้งห้านี้.
 ฉะนั้น เรื่องขันธห้านี้จะต้องศึกษาให้เข้าใจแจ่มแจ้ง มอง
 เห็นว่ามันเป็นที่ตั้งแห่งความเห็นแก่ตัวได้อย่างไร, แล้ว
 ก็รู้จักถอนความเห็นแก่ตัวออกมาเสียจากขันธห้า โดย
 วิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องตามกฎของอิทัปปัจจยตาหรือปฏิจจ-

สรุปบาท. แต่ว่าเรื่องชั้นหาก็ดี, เรื่องปฏิจจสรุปบาทก็ดี, เป็นเรื่องลึกซึ้งกว้างขวางยิ่งยวด จึงจะต้องเก็บไว้พูดกันเป็นครั้งอื่น ในครั้งอื่นสำหรับเรื่องนั้นโดยเฉพาะ.

ในที่นี้ก็บอกแต่เพียงว่า ชั้นหานั้นแหละมันเป็นฐานที่ตั้งที่ความเห็นแก่ตัว มันจะไปเกาะไปยึดเอารูปคือร่างกาย จิตใจมันก็ไปยึดเอาเป็นตัว, เอาร่างกายเป็นตัว; แม้ในสิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจ มันก็ไปยึดถือเอาเป็นตัวของตัวเอง จึงได้เห็นว่าคนนั้นมันก็โกรธได้, แม้แต่สิ่งที่ไม่มีชีวิตจิตใจ เช่นถ้วย เช่นชาม เช่นหม้อ เช่นไห มันยังฟาดแตกกระจายด้วยความโกรธว่าไม่ได้ใจ ้วยความเห็นแก่ตัว.

เด็ก ๆ เดินมาชนเสา, ก็เตะเสาก็ว่าเสานี้เป็นศัตรูของกู. ที่จริงมันก็ไม่มีตัวของเสา เด็กมันไปชนเอาเอง, แล้วมันก็มีอาการโง่เห็นตัวตนขึ้นมา. ถึงคนโต ๆ นี้แหละก็คิดดูให้ตัสงเกตดูให้ดี ถ้ามีดมันบาดมือ คนโง่ก็จะว่ามีดบาดกู, หนามมันตำที่เท้า คนโง่ก็ว่าหนามตำกู, นี้อย่างนี้ ก็เรียกว่า เอารูปชั้นเป็นตัวตน.

หรือว่าตามันเห็นรูป ก็เห็นรูปไม่ใช่ตาเห็นรูป,
หูได้ยินเสียงก็หูได้ยินเสียง, จมูกได้กลิ่นก็กลิ่นได้กลิ่น ไม่ใช่
จมูกสัมผัสตามธรรมชาติ, แล้วรูปร่างนั้นขึ้นมา, ดินได้รสก็
ได้รส, ได้สัมผัสผิวหนัง นิ่มนวลก็สัมผัสผิวหนัง.
นี่เอารูปขันธ์ทั้งหลายเหล่านี้ ที่เป็นภายในบ้าง เป็นภายใน
นอกบ้าง เป็นตัวกู เป็นตัวกูเป็นของกู.

ทีนี้ถ้ามีเวทนาเป็นสุขทุกข์ไม่สุขไม่ทุกข์ ก็ว่ากู
เป็นผู้เวทนา ไม่ใช่จิตรู้สึกตามการปรุงแต่งของอิตถี-
ปิัจจยตา, เกิดความรู้สึกที่เรียก สมมติว่าสุขหรือทุกข์เป็นต้น,
มันกลายเป็นกูรู้สึกสุข รู้สึกทุกข์ รู้สึกไม่สุขไม่ทุกข์.

ถ้าจิตมันสำคัญมันหมาย เอาอะไรว่าเป็นอะไร
ว่าเป็นอะไร หรือจำสิ่งใดได้ สำคัญว่าเป็นอะไร, สำคัญว่า
เป็นหญิงสำคัญว่าเป็นชาย, สำคัญว่าได้ว่าเสีย, ว่าแพ้วาชนะ,
สำคัญมันหมายอย่างนี้, มัน เป็นอาการของจิตที่โง่ ก็ยัง
เอามาเป็นตัวกู เป็นตัวกู : กูสำคัญมันหมาย, กูมีสัญญา
มันหมาย.

ถ้าสังขารขั้นนี้เกิดคิดนึกอะไรได้, แทนที่จะรู้ว่า
เป็นการปรุงแต่งตามธรรมดาอย่างนั้นเอง, มันก็ว่ากุคิดได้.

นั่นถ้าว่าวิญญาณรู้แจ้ง ก็รู้แจ้ง ไม่ยกให้เป็น
หน้าที่ของวิญญาณตามธรรมชาติ, เป็นกูรู้แจ้งทางตา หู
จมูก ลิ้น กาย ใจ.

เอาละเป็นอันว่า ถ้ามันโง่แล้วก็เอาขั้นนี้ทั้งห้า
เป็นตัวตนเสมอ, เป็นสิ่งที่เราจะต้องผูกกันคราวอื่นให้
ละเอียดให้ชัดเจน, แล้วจะต้องควบคุมมันได้ ด้วยการ
ปฏิบัติถูกต้องตามกฎของปฏิจสุมุปปาท แล้วมันก็จะไม่
เกิดตัวกู, รู้เค้าๆไว้อย่างนี้ก่อน เพื่อว่าหมดการเห็นแก่ตัว
มันจะได้หมดทุกข์.

สรุปความว่า มัน มีความเห็นแก่ตัวอยู่ได้ตาม
ธรรมชาติในสิ่งที่มีชีวิต จะเป็นสัตว์จำพวกกามาจร
เช่นสัตว์ธรรมดาสามัญมนุษย์สัตว์อะไรก็ตาม ที่เป็นกามาจร
บุชชากามเป็นสูงสุด มัน ก็มีความเห็นแก่ตัว; แม้มันจะเป็น
เทวดา ชั้นเทวดาเทวดาในเทวโลกมัน ก็มีความเห็นแก่ตัว
หลงไหลมัวเมาในความสุข, แต่คนก็บุชชาความเห็นแก่ตัว

แบบเทวดา. ^๕ที่ถ้าเป็นพรหมอย่างมีรูป ก็เห็นแก่ตัว
แม้จะเป็นพรหม อย่างไม่มีรูป ก็มีความเห็นแก่ตัว นั้น
แหละ. พวกพรหม^๕เห็นแก่ตัวจัด กลัวความตายยิ่ง
กว่าสัตว์พวกไหนหมดแหละ, เพราะเป็นตัวที่สบายมาก.

นี่เรียกว่าพวก กามาวจร รูปาวจร กิเลส อรูปาวจร
กิเลส ล้วนแต่เห็นแก่ตัว. มีความเห็นแก่ตัวเป็นปัญหา,
มีความเห็นแก่ตัวมันก็เกิดความโลภ ความโกรธ ความ
หลง, เพราะเห็นแก่ตัวจึงได้โลภ ได้รักสิ่งที่มันน่ารัก, เพราะ
เห็นแก่ตัวจึงได้โกรธได้เกลียดสิ่งที่มันไม่น่ารัก, เพราะเห็น
แก่ตัวมันจึงเกิดโมหะ, มัวเมาเวียนหลงไหลอยู่ในสิ่งนั้น ๆ.
นี่มันเป็นของที่ว่า ถ้ามีชีวิตแล้ว มันก็มีความเห็นแก่ตัว
เป็นรากฐานรองรับ ให้ค้ำนรนเพื่อจะพิทักษ์รักษาชีวิตด้วย
ความโง่.

เดี๋ยวนี้^๕ต้องกลายเป็นรู้อย่างถูกต้อง แล้วพิทักษ์
มันด้วยความฉลาด, มัน จึงต้องกำจัดความเห็นแก่ตัว;
มิฉะนั้น มันจะเป็นทุกข์เว้าร้อนเหมือนกับคนรอกทั้งเป็นอยู่
ตลอดเวลา.

ถ้าว่า อยู่เสียอย่างไม่มีความเห็นแก่ตัว มันก็ *เอตฺ*
เว ปรมฺ สฺขํ, อสฺมิมานสฺส วินโย เอตฺ เว ปรมฺ สฺขํ — นำ
 อัสฺมิมานะความรู้สึกว่าตัวออกเสียได้นั้นก็จะเป็นสุขอย่างยิ่ง,
 หมดความเห็นแก่ตัวก็คือหมดทุกข์, เห็นไหม และนี่เป็น
 หัวใจของพระพุทธศาสนาโดยประโยคที่ว่า หมดความเห็นแก่
 ตัวก็คือหมดทุกข์, นี่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา,
 หัวใจของการปฏิบัติพุทธศาสนาก็คือ ปฏิบัติเพื่อทำลาย
 ความเห็นแก่ตัว. นี่ขอให้เป็น จุดตั้งต้น ที่เราจะได้พิจารณา
 ศึกษากันไปเรื่อยๆ ว่า จะทำลายความเห็นแก่ตัว นี่เสีย
 ใต้อย่างไร ซึ่งจะได้พูดพิจารณากันโดยละเอียดในการ
 บรรยายครั้งต่อไป.

การบรรยายครั้ง^๕นี้ก็เรียกว่าสมควรแก่เวลา และเร็ว
 แรงของผู้บรรยายในวัน^๕นี้ ขอยุติการบรรยายด้วยการฝากไว้
 เป็นถ้อยคำสั้น ๆ เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา ว่า หมด
 ความเห็นแก่ตัวก็คือหมดทุกข์, หมดความเห็นแก่ตัว ก็คือ
 หมดทุกข์. จงระวัง ความเห็นแก่ตัวให้ดี ๆ, มีสติสัมป-
 ญัญญะอย่าให้มันกัดเอา. ความเห็นแก่ตัวเกิดจากตัว,

แล้วก็กัณฑ์ตัว เหมือนสนิมเหล็กเกิดจากเหล็กแล้วก็กัดเหล็ก
ความเห็นแก่ตัวเกิดจากความมีตัวแล้วมันก็กัดตัว.

เอาละนี่อันว่าขอยุติการบรรยายในวันนี้ไว้เพียงเท่านี้
เป็นโอกาสให้พระองค์เจ้าทั้งหลายสวดบทพระธรรมคณสาธยาย
ชนิดที่ส่งเสริมกำลังใจศรัทธาวิริยะปัญญาให้ยิ่งขึ้นไป ในการ
ปฏิบัติ เพื่อทำลายความเห็นแก่ตัว สืบต่อไป ณ กาลบัดนี้

รายชื่อหนังสือ ชุดหมุนล้อ

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑.	พระพุทธคุณค่ากลอน	๔	๒๐.	การทำวัตรตามแบบโบราณ	๑
๒.	การศึกษาคืออะไร?	๑	๒๑.	ประมวลปรมัตถธรรมที่คนธรรมดาควรทราบ	๑
๓.	การงานคืออะไร?	๑	๒๒.	โลกก่อน	๑
๔.	ทรัพย์สินสมบัติคืออะไร?	๑	๒๓.	ความเกิดแห่งทุกข์ และ ความไม่เกิดแห่งทุกข์	๑
๕.	สิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตสำหรับมนุษย์	๑	๒๔.	นิวรรณ์	๒
๖.	ปัญหาที่เกิดจากการศึกษาไม่สมบูรณ์แบบ	๑	๒๕.	วันครู	๑
๗.	ปวารณา และธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษา	๑	๒๖.	แผ่นดินทองต้องสร้างด้วยแผ่นดินธรรม	๑
๘.	ชาติในปัจจุสมุปบาท	๑	๒๗.	เมื่อพอใจในหน้าที่ที่กำลังกระทำ ก็มีสวรรค์อยู่ ณ ที่นั่นเอง. เมื่อไม่รู้จักตัวเอง ก็ไม่รู้ว่ตนควรจะมีหน้าที่อะไร	๑
๙.	ทางออกที่ ๓ แห่งยุคปัจจุบัน	๑	๒๘.	ความเป็นพระอรหันต์	๑
๑๐.	การบวชคืออะไร?	๑	๒๙.	ธรรมะคุ้มครองโลก	๑
๑๑.	ศาสนาคืออะไร?	๑	๓๐.	คุกของชีวิต กับ เสน่ห์ของคุณ	๑
๑๒.	ตัวตนคืออะไร?	๑	๓๑.	กระแสแห่งชีวิตเป็นสิ่งที่ต้องรู้จัก	๑
๑๓.	อานาปานสติภาวนา	๑	๓๒.	สิ่งแรกที่จะต้องรู้จักนั่นคือความทุกข์	๑
๑๔.	ธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษาทางชนดมีตัวตนและไม่มีตัวตน	๑	๓๓.	การหมดความเห็นแก่ตัวคือหมดทุกข์	๑
๑๕.	คุณพระไม่ตาย	๑			
๑๖.	คุณพระไม่ตายและเกิดมาทำไม?	๑			
๑๗.	ความรักดี	๑			
๑๘.	เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า "พระเจ้า"	๑			
๑๙.	ครูคือผู้ทำหน้าที่สร้างโลก	๑			

คู่มือที่จำเป็นในการศึกษาและปฏิบัติธรรม

(๒) การหมดความเห็นแก่ตัว คือหมดทุกข์.

- ความเห็นแก่ตัวทำโลกให้วินาศ.
- มีความเห็นแก่ตัวแล้ว ก็มีทุกข์.
- ความทุกข์มีเพราะเห็นแก่ตัว, ไม่ใช่เพราะกรรมเก่าหรือพระเจ้าบันดาล
- ความรู้สึกมีตัวกู - ของกู เป็นอัสมีมานะ, ทำให้เป็นทุกข์.
- นำอัสมีมานะออกเสียได้ จะเป็นสุขในภาษาธรรม.
- ตัวกู - ของกู เกิดได้จากปัจจัยทั้งภายในภายนอก.
- ความรู้สึกเป็นตัวกู - ของกู เป็นเหมือนแบกของหนัก.
- สัญชาติญาณมีตัวตน เป็นเหตุให้ดำรงตนอยู่ได้.
- ความเห็นแก่ตัวอย่างธรรมดา เป็นความไร้ศีลธรรม.
- อาการของความเห็นแก่ตัวมันกัดทั้งตัวเองและผู้อื่น.
- มีทั้งอัสสัทธา (เสน่ห) และ อาทีนวะ (ความเลวร้าย).
- ความเลวร้ายมีมากหลายอย่าง, ไม่มีความสงบระงับ.
- สมัยปัจจุบัน มีความเห็นแก่ตัวมาก เพราะมีสิ่งยั่วมาก.
- มูลฐานของเห็นแก่ตัว เนื่องมาจากสัญชาติญาณ.
- ชั้น ๕ เป็นที่ตั้งของเห็นแก่ตัว.
- ทำลายความเห็นแก่ตัวได้จึงจะหมดทุกข์.